

Dua Öğretimi

*Cemal Tosun**

1. Problem

Dua, insani bir gerçekliktir. İnanan her insan, Allah'a karşı kulluk bilinciyle, O'nun yüceliğinin ve merhametinin ve kendi acziyetinin farkında olarak O'na yönelmek ve O'ndan dilemek ihtiyacını hisseder. Bu ihtiyacı hisseden insan, çoğu zaman nasıl, nerede ve ne zaman dua edeceğini bilememekte ve bu bilgisizlik sonucunda değişik sıkıntılara düşmektedir. Bunlardan bir kısmını şöyle sıralamak mümkündür:

— Dua etme ihtiyacını karşılayamayan insan, en iyimser durumda, dua etmeyi denemektedir. Ancak, yetersiz kalma ve yanlış yapma endişesiyle yaptığı duadan tatmin olmamaktadır. Bunun sonucunda dua ihtiyacını karşılayamadığı gibi, bir eksikliğin farkında olarak ikinci bir sıkıntıyla karşı karşıya kalmaktadır.

— Bu durumdaki bir insan; bazı kalıp duaları ezberleme yolunu tutmaktadır. Bu çerçevede bazı Arapça duaları dilinin döndüğü kadarıyla ezberleyerek mırıldanmayı denemektedir. Manasını anlamadan yaptığı bu dua girişimleri ile dua ihtiyacını gidermektedir.

* *Doç. Dr.*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

— Bazıları, yazılmış bazı duaları bulundurma ve taşıma yolunu tutarak dua ihtiyacını giderdiğini ummaktadır.

— Bazıları da, kendisi için dua edecek, bilen birine baş vurarak ücret karşılığı dua ettirmeyi ve ihtiyacını bu yolla karşılamayı tercih etmektedir.

Bütün bunların birer gerçeklik olduğu yadsınamaz. Hatta bu örnekleri açmak ve yenilerini eklemek mümkündür. Fakat, her birinin duanın mahiyeti ile birebir örtüşmediği de bir gerçekliktir. Çünkü dua, aşağıda ortaya konulmaya çalışılacağı gibi, insan (kul) ile Allah arasındaki özel bir ilişkidir; kulun halini Rabb'ine arz etmesi ve dileğini bildirmesidir doğa.

Bunlardan anlaşılıyor ki; insanımıza dua etmeyi öğretmek önemli bir din eğitimi görevidir. Bunun yeri ise, din eğitiminin gerçekleştiği bütün alanlardır; yani, aile, okul ve yaygın din eğitimi faaliyet alanları. Aileyi bu konuda bilinçlendirmek ve dua öğretiminin yollarını öğretmek o kadar planlanabilir ve uygulanabilir gözükmemektedir. Yaygın din eğitimi kurumları ise bu konuda geleneksel bir uygulamanın içerisinde olduklarıdır.

Okul kurumuna gelince; zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi vasıtasıyla dua öğretimi en uygun imkan olarak görülmektedir. Özellikle İlköğretim kademesi bu öğretim için en müsait dönem olarak görülebilir.

Bizim bu çalışmada üzerinde duracağımız problem de; İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminde dua öğretimidir. Ancak, burada ifade edilenlerin aile ve yaygın din eğitimi içinde uygulanabilir yönleri mutlaka bulunacaktır.

Bu noktada araştırmamızın dayandığı bazı sayılıların bulunduğunu da belirtmek gerekmektedir: Bunlardan birisi: İnsan duaya muhtaçtır. İkincisi ise; her insan günlük hayatta dua etmektedir.

Çalışmamızda daha çok duanın öğretimi konusunu ön plana çıkarmak amaçlanmıştır. Fakat, öncelikle duanın mahiyeti ile ilgili özet bilgi vermenin yararlı olacağı düşünülerek bu konuya da yer verilmiştir.

2. Duanın Mahiyeti

Dua, bütün insanların, özellikle de inananların hayatlarında önemli yeri olan dini bir fenomendir. Dua'nın neliği konusunda Kur'an ve sünnetten hareketle çeşitli açıklamalarda bulunulmuş ve bazı tariflere ulaşılmaya çalışılmıştır.

İslâm Ansiklopedisinde dua şöyle tarif edilmektedir: "Dua, aslında çağırma manasına olup, Kur'an'da ibada (6, 56; 17, 110; 72, 19), istiğase (yardım istemek; 2, 23) ve talep (40,60) manalarına gelmektedir. Dua, terim olarak, bir

şeyin yapılması veyahut yapılmamasını, Allah'ı medih ve sena yollu ve kulun zillet ve ihtiyacını ifade eden bir dil ile istemekten ibarettir.”¹ Bir başka tanım da ise şöyle denilmektedir: “Dua, insanın tekebbür ve istiğnadan vaz geçip Allah'ın mutlak kudretini, adaletini ve merhametini kavramasından doğan bir boyun eğmedir.”² Elmalılı Hamdi Yazır ise duanın neliği hakkında şu bilgileri vermektedir: “Dua kavramının çağırma, davet etmek, dilemek, istemek gibi anlamları vardır. Bir terim olarak dua ...kulun, şanı yüce olan Rabb'inden mütevazi bir şekilde medet, ihtimam ve yardım dilemesidir.”³ “Duadan maksat bildirmek değil, kulluk göstermek; tevazu ve alçak gönüllülük arz ederek müraaatta bulunmaktır.”⁴

Bu tanım ve açıklamalardan anlaşılmaktadır ki dua; İnsanın, kulluk bilinciyle Allah'a yönelmesi ve O'ndan istemesidir.

3. Duanın Dindeki Yeri

Bütün dinlerde olduğu gibi İslâm dininde de dua önemli bir yere sahiptir. Dinin kurucusu Allah ve O'nun elçisi Hz. Muhammed duanın dindeki yerini insanlara bildirmişlerdir. Şu ayetler Duanın dindeki yeri hakkında bize fikir vermektedir:

“Kullarım sana benden sorarlarsa söyle; ben onlara yakınım, dua edenin duasını kabul ederim. Bana dua etsinler ve bana inansınlar ki, selamete ersinler.”⁵

“Rabbiniz buyurdu ki, bana dua edin, duanızı kabul edeyim. Bana kulluk etmeye tenezzül etmeyenler, aşağılanmış olarak cehenneme gireceklerdir.”⁶

Dikkat edilirse, her iki ayette Allah, insanlardan, birer kul olduklarının bilinciyle kendisine dua etmelerini istemekte ve dua edenlerin dualarını kabul edeceğini bildirmektedir. Ayetlerde duanın iman ve kulluk ile ilişkilendirilerek verilmesi dikkat çekmektedir. Adeta, Allah'a dua etmek inanmanın bir gereği ve aynı zamanda bir işareti olarak; dua etmemek ise; Allah'a kulluğa tenezzül etmemenin bir göstergesi olarak

1 İslâm Ansiklopedisi, MEB Yayınları, İstanbul 1945, C. III, s. 650.

2 Ömer Özsoy-İlhami Güler, Kur'an Fihristi, Ankara 1997, s. 410.

3 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C.II, s. 7.

4 Yazır, age., C. II, s. 10.

5 2 Bakara 186.

6 40 Mümin 60.

yorumlanmaktadır. Burada insanın ruhen, Rabb'i karşısında alçak gönüllü olması ve inanmışlığı ile O'na yönelmesi söz konusudur. Alexis Carrel duanın bu boyutu hakkında şunları söylemektedir: "Dua, alçak gönüllülüğün doruğundaki bir ruhun dışı vuran görüntüsüdür."⁷ "Dua, ruhun Allah'a yükselişi ve O'na açıkça tapınış durumudur."⁸

Bir diğer ayette ise dua, Allah'tan ümidini kesmemenin bir işareti olarak açıklanmaktadır: "O (Yakup A.S.) dedi ki: Ben, büyük kederimi ve hüznümü ancak Allah'a şikayet ediyorum ve Allah katından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri de biliyorum. Ey oğullarım! Haydi gidin de... Allah'ın lütfundan ümidinizi kesmeyiniz; çünkü Allah'ın lütfundan ancak kafirler topluluğu ümidini keser."⁹

Duanın dindeki yeri konusunda şu iki hadis de önemli bilgiler vermektedir: "Dua ibadetin ilığıdır." "Dua ibadetin ta kendisidir."

4. Duanın Vakti

İnsan, her istediğı zaman, darlık veya bolluk, umut veya umutsuzluk, keder veya sevinç zamanlarında Rabb'ine dua edebilir. Öz olarak söylemek gerekirse, dua etmenin sakıncalı ve yasak olduğı bir vakit İslâm kaynaklarında yer almamıştır. Bununla beraber Hz. Peygamberin bazı vakitlerde yapılacak dualar için tavsiyeleri vardır:

"...Secde ettiğinizde çok dua ediniz, çünkü en çok kabul edilen dualar secdede yapılan dualardır."¹⁰

"Rabb'imiz her gece yarısı, gecenin üçte biri kalınca dünya semasına yönelir ve der ki: Kim bana dua ediyor, onun duasını kabul edeyim; kim benden istiyor, ona vereyim; kim benden bağışlanmak diliyor, onu bağışlayayım."¹¹

Görüldüğü gibi misal olarak buraya aldığımız hadislerde, secde halindeyken ve gece yarısından sonra yapılacak duaların kabul olunacağı vurgulanmaktadır. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Mesela bazı hadislerde Kur'an'ın hatmi sırasında ve namazlardan sonra yapılacak duaların kabul edileceğı; cuma ve bayram günleri ile

7 Alexis Carrel, *Dua*, İstanbul 1983, s. 40.

8 Carrel, *age.*, s. 41.

9 12 Yusuf 86,87.

10 Sünenü'n-Nesai, İstanbul 1981, C. I, s. 632.

11 Sahih-i Buhari, İstanbul Tarihsiz, C. VIII, s. 197.

Kadir gecesi, Regaib gecesi ve Berat kandili gibi mübarek gün ve gecelerde yapılacak duaların kabule yakın oldukları bildirilmektedir.

Burada şunu da belirtmek gerekir: Huzur veren yerde huzurla dua edilir. Bunun için, dua eden kişinin huzur veren bir ortamı seçmesinde fayda vardır. Ancak bu, doğrudan duanın kabul edilmesiyle değil, dua edenin huzur içinde dua etmesi ile ilgili bir husustur.

5. Dua Etmenin Adabı

Dua etmenin adabından ilk başta gelenleri, duanın samimi, içten, bilinçli ve sürekli bir şekilde yapılması olmalıdır. Samimi olmayan veya bilinçsizce, alışkanlık üzere yapılan dualar insanın esas niyet ve isteğini göstermez. Sürekli olmayan, bir an için yapıldıktan sonra unutulmuş dualar ise Allah tarafından hoş karşılanmamaktadır. Nitekim Yusuf Suresinin 22 ve 23. Ayetleri ile Ankebut Suresinin 65 ve 66. Ayetlerinde denizde fırtınaya yakalandıkları zaman (ki biz bunu herhangi bir sıkıntıya düştükleri zaman şeklinde açabiliriz) “And olsun bizi buradan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız” şeklinde Allah’a dua edip, Allah onları kurtardıktan sonra tekrar, sanki başlarına hiçbir şey gelip de dua etmemişler gibi haksız yere haddi aşanlardan söz edilmektedir.

A. Carrel, duanın süreklilik kazanması ve alışkanlık haline getirilmesi halinde insanın karakter özelliklerine etki edebileceğini savunmaktadır. Ona göre “Sabahları dua ederken, günün geriye kalan kısmını, bir barbar gibi, bir vahşi gibi geçirmek boşuna bir uğraştır.”¹²

Duanın adabı ile ilgili önemli bir husus da duanın doğrudan ve sadece Allah’a yapılmasıdır. Kur’an’da, Allah’dan başkasına yapılacak duanın kabul edilmeyeceği açıkça belirtilmektedir: “Gerçek dua O’nadır. O’nun dışında yalvarıp durdukları ise onlara hiçbir şekilde cevap veremezler...”¹³

Duanın adabı konusunda şu ayetler bize ışık tutmaktadır: “Rabbimize yalvara yalvara ve içten dua edin.”¹⁴ “Rabbimize yalvararak ve gizlice dua edin.”¹⁵

12 Carrel, age., s.56.

13 13 Rad 14.

14 7 Araf 55.

15 7 Araf 54.

Güzel söz ve iyi iş de duanın adabından kabul edilmektedir. Nitekim Kur'an'da "Güzel sözler O'na ulaşır, iyi işler ona yükselir"¹⁶ buyurulmaktadır. Bu ayette geçen iki hususa dikkat çekmek gerekir: Bunlardan birincisi; duanın güzel sözlerle yapılmasına özen göstermektir. İkincisi ise; her iyi işin bir dua olduğudur.

Duanın adabı, yani dua ederken uyulması gereken görgü kuralları, dua ile ilgili eserlerde maddeler halinde zikredilmektedir. Bunlardan bir kısmı özetle şöyledir:

- Kibleye dönerek ve ellerini kaldırarak dua etmek.
- Hafif sesle dua etmek.
- Yapmacılığa varacak tarzda vezin ve kafiye düzmeye çalışmamak.
- Duaya Allah'ın ismini anarak ve arkasından Hz. Peygambere salatü selam getirerek başlamak.
- Duanın kabul olunacağını umarak ve huşu ile dua etmek.

6. Duanın İnsana Faydaları

Dua ile ilgili eserlerde duanın faydaları maddeler halinde sıralanır. Biz bu maddelerden bir kaçını sıralamadan önce şunu söyleyebiliriz: Dua, dua edene, dua ettiği hususta Allah'ın yardımını getirir. Bunun yanında dua eden, dua ettiği konuda Allah'ın yardımının kendisiyle olduğunu hisseder ve manevi güç kazanır. Duanın insana kazandırdığı bu manevi güç ve direnç sayesinde, çeşitli hastalıkların yenilmesinde bile faydalı olabileceği üzerinde durulmaktadır.

A. Carrel, duanın toplumsal boyutunu ifade etmek için şunları söylemektedir: "Dua ihtiyacını kendisinde öldüren bir toplum, pratikte fesat ve çöküşten korunabilecek unsurlara artık sahip değildir."¹⁷

Duanın faydaları konusunda zikredilen hususlardan bazıları ise şunlardır:

- Dua, rızkın genişlemesine, sağlığın artmasına, ömrün bereketlenmesine vesile olur.
- Dua edeni Allah'ın rahmeti kuşatır. Allah'ın yardımı ve ihsanı ona yönelir.
- Genişlik ve sağlık zamanlarında dua etmek, darlık ve hastalık zamanlarında fayda verir.

16 35 Fatir 10.

17 Carrel, age., s. 41.

- Dua iyilikleri çağırır, kötülükleri uzaklaştırır.
- Dua insanın ruhunu temizler; üzüntü ve tasaları yok etmeye yardımcı olur.

Duanın faydası konusu işlenirken akla gelen bir soru da her duanın kabul edilip edilmeyeceği sorusudur. Özellikle dua öğretimi esnasında bu soru sıkça gündeme gelmektedir. Mümin Suresi 60. Ayette “Dua edin ki ben de duanızı kabul edeyim” buyrulması her duanın kabul edileceğini göstermektedir. Çeşitli ayetlerde Allah’ın vadinden dönmeyeceği bildirildiğine göre duanın kabul edilmemesi söz konusu olmamalıdır. Ancak bu kabulün zamanı ve şekli konusunda dua edenin her zaman haberli olması beklenemez. Enam Suresi 41. Ayette “Hayır, ancak ona dua edersiniz, O da kendisinden istediğiniz şeyi dilerse yerine getirir” denilmektedir. Bu ifadenin mefhumu muhalifi “dilemezse yerine getirmez” dir. Ancak, burada Mümin 60. Ayette verilen söze muhalefet söz konusudur ki, bu imkansızdır. Bu durumda, Kur’an’ın bütünlüğü çerçevesinde bazı bilgileri de yardıma alarak şöyle bir çıkarımda bulunulabilir: Bir kul olarak insanın istediği her şeyin Allah tarafından kabul edilmemiş gözükmesi aslında dolaylı olarak bir kabulün ifadesidir. Çünkü, Allah her şeyin en iyisini bilir. İsteyenin, kendisi için iyi sandığı bir şey, hakikatte onun zararına olabilir. Allah ise, kulluk bilinciyle kendisine yönelmiş ve istekte bulunmuş insanın zararını dilemez. Bunun için, o, yararına olmayacağı halde bilmeyerek istediği şeyi gerçekleştirmemekle Allah, kulunun duasını kabul etmiş olmaktadır.

7. Dua Konusundaki Durumumuz ve Dua Öğretimine Olan İhtiyaç

Halkımız, bütün Müslüman ülkelerde olduğu gibi, duaya gereken önemi vermektedir. “Yer gök dua ile durur” sözünün halk arasında yaygın oluşu bunun en güzel ifadesidir.

Uygulamalara baktığımızda, dua konusunda, geleneksel olarak, Kur’an’da geçen ve dua ifade eden bazı ayetlerin, Peygamberimizin hadislerinde geçen dua cümlelerinin ve bazı tasavvuf ve ilim ehlinin zikir ve dua cümlelerinin ezberlenerek okuna geldiğini görürüz. Hemen her konuda okunmak üzere ezberlenecek dualarımız vardır.

Ezberlenmek üzere hazırlanmış ve yaygınlaşmış bu dualara bakıldığı zaman, bunların tamamına yakınının Arapça olduğu görülür. Arapça olarak ezberlenen ve tekrarlanan bu duaların anlamları üzerinde hemen hemen hiç durul-

maz. Hele, Türkçe dua etme öğretimi konusu üzerinde neredeyse hiç durulmaz. Bunun bir sonucu olarak, herkes istediği zaman Türkçe dua edebilse de, dua öğretimi söz konusu olduğunda, Arapça dua ezberlemek ve ezberletmek akla gelir olmuştur. Halk, ezberleyip okumasa da duanın Arapça ifadelerle yapılması gerektiği düşüncesindedir. Bu anlayışın bir sonucu olarak, Türkçe ifadelerle yapılmaya çalışılan dualara, özellikle muhafazakar kabul edilen kesimlerde iyi gözle bakılmayabilmekte ve “duayı da değiştirdiler” gibi yaklaşımlar görülebilmektedir.

Duanın kul ile Allah arasında bir iletişim olduğunu düşünürsek, insanlarımızın çoğu, hazır duaları ezberleyemedikleri ve kendilerine kendi dillerinde dua edebilme öğretilmediği için, adeta dua edemez duruma gelmektedirler.

Bütün bunların temelinde duanın öğretim boyutunun ihmal edilmesinin olduğu düşünülebilir. Dualar, çeşitli dini bilgilerle yüklüdür. Özellikle her duada Allah’a şükür ve övgünün bütün insanların görevi olduğu dile getirilir. Peygambere salat ve selamın gerekliliği vurgulanır. Allah’ın isim ve sıfatlarından bazıları sıralanır. Her türlü dilek bunların arkasından yapılır. Kısacası dualar dini bilgilerle, özellikle de Allah bilgisi ile doludur. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz: Dua edebilmek için öncelikle yeterli alt yapıya sahip olmak gerekir. Yani, Allah hakkında, O’nun isimleri ve sıfatları hakkında bilgi sahibi olmak ve bu isim ve sıfatlarla O’na hitap edebilmek gerekir. İşte insanımıza kazandırmamız gereken davranış budur. Bu da duanın öğretim boyutunu oluşturmaktadır.

8. Dua Öğretiminde Esmâü'l-Hüsna

a) Esmâü'l-Hüsna Kavramının anlamı

Esmâü'l-Hüsna Kur’anî bir kavramdır. Bu kavram Kur’an’da dört yerde geçmektedir. Bunlar; 7 Araf 180, 17 İsrâ 110, 20 Taha 8 ve 59 Haşr 24. ayetleridir.

Esmâü'l-Hüsna kısaca; en güzel isimler anlamına gelmektedir. Allah’ın güzel isimleri anlamında kullanılan bu fiil kökenli Arapça niteleme sıfatları 99 tanedir. Bunlardan her biri Allah’n mükemmel zatından bir yönü anlatmaktadır. Allah’n 99 ismi olarak bilinen esmâü'l-hüsna’nın bir kısmı Kur’an’da geçerken, bir kısmı hadislerde geçmektedir.

Yukarıda geçen dört ayetten üçünde; 17 İsrâ 110, 20 Taha 8 ve 59 Haşr 24’de, en güzel isimlerin Allah’a ait olduğu belirtilmektedir. Dördüncüsü olan 7 Araf 180. ayette ise şöyle denilmektedir: *“En güzel isimler Allah’ındır. O’na*

bu isimlerle dua edin...” Dikkat edilirse bu ayette Allah’a nasıl dua edilmesi gerektiği konusunda önemli bir veri bulunmaktadır: Buna göre Allah’a, O’nun güzel isimleri ile dua etmek gerekir. Allah’ın isimlerinin çok zikredilmesi hususu, O’nun isimleri söz konusu edilmeksizin başka ayetlerde de vurgulanmaktadır. Bunlardan birinin anlamı şöyledir: “Yüce Rabb’inin ismini tesbih et!”¹⁸ Bizim burada üzerinde duracağımız konu da öğrencilere Allah’a O’nun güzel isimleri ile dua etmenin öğretilmesidir. Bunu yaparken önce Allah’ın 99 güzel ismini, anlamlarını ve Türkçe nasıl dua cümlesi olabileceğini bir tablo halinde göstereceğiz. Arkasında bu isimlerinin kullanımının öğretimi üzerinde duracağız.

b) Allah’ın Güzel İsimleri, Anlamları ve Dua Cümlesinde Kullanımları:

ÖNEMLİ BİR UYARI: Aşağıdaki tabloda verilen anlamlar ve dua başlangıcında hitap etmek üzere kullanılmak için verilenler sadece örneklerdir. Bu itibarla, dua öğretiminde bunların veya bunlardan başka üretilecek olanların ezberletilmesi yolunu tercih etmek didaktik açıdan uygun görülmemektedir. Öğretilmesi gereken bu örneklerden hareketle, öğrencilerin kendi ifadelerini oluşturma davranışını kazanmalarındır. Bu davranışın nasıl kazandırılacağı konusunda aşağıda örnek ders işlenişleri verilmiştir.

ALLAH'IN GÜZEL İSMİ	ANLAMA	DUADA KULLANIMI İÇİN ÖRNEK
ALLAH	Allah ismi, diğer bütün isimleri toplayan isimdir. İsm-i A'zam, yani en büyük isim olarak bilinir.	Allah'ım..... Ey Allah'ım... Ey yüce Allah'ım.... Ey Allah'ım (Boşluğa Allah'ın isim ve sıfatlarından biri konulur. Ey yaratan Allah'ım, Ey her şeyi bilen Allah'ım gibi.)
ER-RAHMÂN	Rahmetiyle bütün yaratılmışları kucaklayan,	Ya Rahmân... Ey Merhameti bol olan Allah'ım...

	hepsine nimetler veren.	Ey Rahmeti ile yaratılmışları kucaklayan Rabb'im...
ER-RAHİM	Çok merhameti olan,	Ya Rahim... Ey Merhameti çok olan Allah'im...
EL-MELİK	Her şeyin sahibi ve hakimi	Ya Melik... Ey her şeyin sahibi olan Allah'im... Ey her şeyin hakimi olan Allah'im
EL-KUDDÛS	Her türlü eksiklikten uzak olan	Ya Kuddûs... Ey her türlü eksiklikten uzak olan Allah'im...
ES-SELÂM	Selamette olan Selamete erdiren	Ya Selâm... Ey Selamete erdiren Rabb'im...
EL-MÜMİN	Gönüllerde iman ışığı uyandıran İnananlara güven ve güvenlik veren	Ya mümin... Ey gönüllere iman ışığı yakan Allah'im... Ey inananlara güven veren Allah'im...
EL-MÜHEYMİN	Gözeten ve Koruyan	Ya Müheymin... Ey koruyup gözeten Allah'im...
EL-AZİZ	Gücüne ve isteğine karşı konulamayan	Ya azîz... Ey gücüne ve isteğine karşı konulamayan Allah'im...
EL-CEBBÂR	İstedliğini yaptıran	Ya Cebbâr... Ey dilediğini yaptıran Allah'im...
EL-MÜTEKEBBİR	Her şeyde büyüklüğünü gösteren	Ya Mutekebbir... Ey her şeyde büyüklüğünü gösteren Allah'im...
EL-HÂLIK	Yaratan Yoktan var eden	Ya Hâlık... Ey yaratan Allah'im... Ey her şeyi yoktan var eden Allah'im...
EL-BÂRİ	Her şeyi en uygun şekilde yaratan	Ya Bâri... Ey her şeyi en uygun yaratan Allah'im...

		Ey hiçbir şeyi yersiz yaratmayan Rabb'im...
EL-MUSAVVİR	Her şeye şeklini veren	Ya Musavvir... Ey her şeye en güzel şekil veren Allah'im...
EL-GAFFÂR	Bağışlaması sınırsız olan	Ya Gaffâr... Ey bağışlaması bol olan Allah'im...
EL-KAHHÂR	İstedğini yapacak güce sahip olan	Ya Kakhâr... Ey İstedğini yapacak ve yaptıracak güce her zaman sahip olan Allah'im...
EL-VEHHÂB	Her türlü nimeti bol bol veren	Ya Vehhâb... Ey Her türlü nimeti bol bol veren Rabb'im...
ER-REZZÂK	Rızkın her türlüünü bol bol veren	Ya Rezzâk... Ey Rızkı veren Allah'im... Ey her türlü rızkı bol bol veren Rabb'im...
EL-FETTÂH slid	Kolaylık kapısı açan, Kolaylaştıran, Sıkıntulardan kurtulma- ya kapı açan	Ya Fettâh... Ey Kolaylık kapılarının açıcısı yüce Allah'im... Ey sıkıntıda olanlara kurtuluş kapıları açan Rabb'im...
EL-ALÎM	Her şeyi eksiksiz bilen	Ya Alîm... Ey her şeyi eksiksiz bilen Allah'im...
EL-KÂBİD	İstedğini alan Dilediğinin rızkını da- raltan	Ya Kâbid... Ey istediğini alan Rabb'im...
EL-BÂSİT	Genişleten, bollaştı- ran,	Ya Bâsıt... Ey dilediğine rızkını genişleten Rabb'im... Ey dilediğine bolluk veren Allah'im...
EL-HAFİZ	Dilediğini alçaltan,	Ya Hafız... Ey dilediğini alçaltan Rabb'im...
ER-RÂFİ'	Dilediğini yücelten	Ya Rafî... Ey dilediğini yücelten Rabb'im...

EL-MUİZZ	Dilediğini şerefli kılan	Ya Muizz... Ey dilediği kimseyi onurlu ve şerefli kılan Rabb'im...
EL-MÜZİLL	Dilediğini zillete düşüren	Ya Muzill... Ey dilediğini zillete düşüren Allah'im...
ES-SEMÎ'	Her şeyi işiten	Ya semî'... Ey her şeyi eksiksiz işiten Rabb'im...
EL-BASÎR	Her şeyi gören	Ya Basîr.. Ey her şeyi gören Allah'im...
EL-HAKEM	En doğru hükmü veren	Ya Hakem... Ey her şeyde en doğru hükmü veren Allah'im...
EL-ADL	Kimseye haksızlık etmeyen, çok adaletli	Ya Adl... Ey adil olan Allah'im...
EL-LATÎF	Her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilen	Ya Latif... Ey her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilen Rabb'im...
EL-HABÎR	Her şeyden haberli olan, her şeyin iç yüzünü bilen	Ya Habîr... Ey her şeyden haberli olan Rabb'im...
EL-HALÎM	Suçları cezalandırmayı erteleyen, hoşgörülü	Ya Halîm... Ey suçlulara karşı yumuşak davranan Rabb'im...
EL-AZÎM	En büyük, Büyüklükte eşi ve benzeri olmayan	Ya Azîm... Ey büyüklükte eşi ve benzeri olmayan Allah'im...
EL-ĞAFÛR	Mağfireti çok olan	Ya Ğafûr... Ey mağfireti çok olan Allah'im...
EŞ-ŞEKÛR	İnsanın şükrüne karşılık veren, İyiliğe iyilikle karşılık veren	Ya Şekûr... Ey iyilikleri karşılıksız bırakmayan Rabb'im...

EL-ALİYY	En yüksek derecenin sahibi olan	Ya Aliyy... Ey en yüce ve yüksek derece sahibi olan Allah'im...
EL-KEBİR	Büyüklikte eşi ve benzeri olmayan	Ya Kebir... Ey büyüklikte eşi ve benzeri olmayan Allah'im...
EL-HAFİZ	Hiç unutmayan, Her şeyi saklayıp muhafaza eden; Her şeyi belalardan koruyan	Ya Hafiz... Ey hiçbir şeyi unutmayan Rabb'im... Ey her şeyi her türlü belalardan koruyan Allah'im...
EL-MUKÎT	Yaratılmışların azıklarını veren	Ya Mukit... Ey yarattıklarının her türlü azığını veren Allah'im...
EL-HASİB	Hesabı iyi bilen, Hesabı eksiksiz tutan	Ya Hasib... Ey hesabı en iyi bilen Rabb'im... Ey hesabı eksiksiz tutan Allah'im...
EL-CELİL	Her konuda en ulu olan	Ya Celil... Ey her konuda en ulu olan Rabb'im...
EL-KERİM	Keremi bol olan	Ya Kerim... Ey keremi bol olan Allah'im...
ER-RAKİB	Her şeyi kontrolü altında tutan,	Ya Rakib... Ey Her şeyi kontrolü altında tutan Allah'im...
EL-MÜCİB	Kendisine yalvaranların isteklerine karşılık veren	Ya Mücib... Ey isteyenin isteğine karşılık veren Rabb'im...
EL-VÂSÎ	Her özelliği geniş ve tükenmez olan	Ya Vâsi... Ey her konuda geniş ve tükenmez gücü olan Allah'im...
EL-HAKÎM	Hikmet sahibi olan, Hiç bir işi ve hükmü boş ve anlamsız olmayan	Ya Hakim... Ey hikmet sahibi yüce Rabb'im... Ey her işi ve hükmü anlamlı olan Rabb'im...

EL-VEDÛD	Sevgiye en layık olan, Sevenlerin en büyüğü	Ya Vedûd... Ey sevgiye en layık olan Rabb'im... Ey Sevenlerin en sevgilisi yüce Allah'im..
EL-MECÎD	Şanı büyük, en yüce	Ya Mecîd... Ey şanı en yüce olan Allah'im...
EL-BÂİS	Ölüleri dirilten	Ya Bâis... Ey ölüleri dirilten ulu Allah'im...
EŞ-ŞEHÎD	Her zaman ve her yerde hazır ve nazır olan Gerçekliğin ta kendisi,	Ya Şehîd... Ey her zaman ve her yerde hazır ve nazır olan Allah'im...
EL-HAKK	Varlığı hiç değişmeyen, Her şeyiyle mutlak doğru olan	Ya Hakk... Ey varlığından ve sıfatlarından şüphe duymadığım Allah'im...
EL-VEKİL	En güvenilir vekil, İşlerinde vekile ihtiyacı olmayan	Ya Vekil... Ey en güvenilir vekilim olan Rabb'im...
EL-KAVİYY	Çok güçlü, gücüne sınırlı olmayan	Ya Kaviyy... Ey gücünün sınırı olmayan Allah'im...
EL-METİN	Çok sağlam olan, Hiç bir gücün tesirinde kalmayan	Ya Metîn... Ey hiçbir şeyin etkisinde kalmayan Allah'im...
EL-VELİYY	Dost, İyilerin dostu, Gerçek ve en iyi dost	Ya Veliyy... Ey gerçek ve en iyi dost olan Rabb'im...
EL-HAMÎD	Hamdü senaya layık olan, Şükre ve teşekkürden layık olan	Ya Hamîd... Ey Şükredilmeye en layık olan Rabb'im...
EL-MUHSÎ	Her şeyin sayısını ve hesabını bilen	Ya Muhsî... Ey her şeyin sayısını gerçekten bilen yüce Rabb'im...

ELMÜBDÎ'	Her şeyi ilk yaratan	Ya Mübdî'... Ey her şeyi yoktan var eden Rabb'im...
EL-MUÎD	Her şeyi öldükten sonra tekrar yaratan	Ya Muîd... Ey her şeyi öldükten sonra tekrar dirilten Allah'im...
EL-MUHYÎ	Canlılık veren, hayat veren	Ya Muhyî... Ey her canlıya canını veren Rabb'im...
EL-MÜMÎT	Her canlı için ölümü takdir eden	Ya Mümît... Ey canlılara ölümü takdir eden Allah'im...
EL-HAYY	Canlı, Her zaman diri ve canlı olan	Ya Hayy... Ey her zaman canlı ve diri olan Allah'im...
EL-KAYYÛM	Her şeyin yerli yerinde durmasını sağlayan	Ya Kayyûm... Ey göklerde ve yerlerde olanları yerli yerinde tutan Rabb'im...
EL-VÂCİD	İstedliğini istediği anda bulan	Ya Vâcid... Ey dilediğini dilediği anda bulan Rabb'im...
EL-MÂCİD	Karşılıksız bol bol ikramda bulunan	Ya Mâcid... Ey İkramı karşılık bekleden yapan Rabb'im...
ES-SAMED	Her şeyiyle tek olan	Ya Vâhid... Ey her şeyiyle tek olan, eşi, benzeri ve ortağı olmayan Allah'im...
EL-VÂHİD	Muhtaçların müracaat kapısı olan, Kendisi hiçbir şey muhtaç olmayan	Ya Samed... Ey her ihtiyaç sahibinin ihtiyacını gideren Allah'im...
EL-KAADİR	Her şeye gücü yeten	Ya Kaadir... Ey her şeye gücü yeten ulu Allah'im...
EL-MUKTEDİR	Bütün güçlere ve güçlülere gücü yeten	Ya Muktedir... Ey güçlülerin en güçlüsü Allah'im...

EL-MUKADDİM	Dilediğine öncelik veren	Ya Mukaddim... Ey dilediğine öncelik veren Rabb'im...
EL-MUAHHİR	Dilediğini sonraya, geriye bırakan	Ya Muahhir... Ey istediğini sonraya bırakmaya gücü yeten Allah'im...
EL-EVVEL	İlk olan	Ya Evvel... Ey ilk ve tek olan Allah'im...
EL-ÂHİR	Son olan	Ya Âhir... Ey ebedî olan Allah'im...
EZ-ZÂHİR	Varlığı aşikar olan	Ya Zâhir... Ey varlığı her şeyde apaçık belli olan ulu Allah'im...
EL-BÂTİN	Gizli olan	Ya Bâtin... Ey bizatihi algılanamayıp akıl ve kalp ile bilinebilen yüce Allah'im...
EL-VÂLÎ	Her şeyi idare eden	Ya Vâli... Ey kainatta olanları ve olup bitenleri idare eden Allah'im...
EL-MÜTEÂLÎ	Aklın mümkün gördüğünden daha yüce olan	Ya Mütêâlî... Ey yüceliğine akılların sınır koyamadığı büyük Allah'im...
EL-BERR	Kullarına sürekli hayır ve iyilik dileyen	Ya Berr... Ey kullarına her zaman iyilik ve hayır dileyen yüce Rabb'im...
ET-TEVVÂB	Tövbeleri kabul eden	Ya Tevvâb... Ey tövbeleri kabul edip günahları bağışlayan yüce Allah'im...
EL-MÜNTEKÎM	Suçlulara hak ettikleri cezayı adil bir şekilde veren	Ya Müntekim... Ey suçlulara hak ettikleri karşılığı veren yüce Rabb'im...
EL-AFÜVV	Affı çok olan, affedici	Ya Afüvv... Ey suç ve günahları çok bağışlayan Allah'im...

ER-RAÛF	Çok merhametli, esirgeyici	Ya Raûf... Ey merhameti ve ihsanı bol olan Rabb'im...
MALİKÜ'L-MÛLK	Her şeyin ezeli ve ebedi sahibi	Ya Malikü'l-Mülk... Ey olmuş ve olacak olanların ezeli ve ebedi sahibi olan yüce Allah'im...
ZÜ'L-CELAL-İ VE'L-İKRAM	Büyüklük ve kerem sahibi	Ya Zü'l-celal-i ve'l-ikram... Ey yücelik ve kerem sahibi olan Allah'im...
EL-MUKSİT	Her şeyi denk ve uygun yapan	Ya Muksit... Ey her işini denk ve uyumlu yapan yüce Allah'im...
EL-CÂMÎ'	Toplayıcı, İstedliğini istediği yerde toplayan	Ya Câmî'... Ey dilediğini dilediği yer ve zamanda bir araya getiren Allah'im...
EL-GANİYY	Zenginlikte dengi olmayan	Ya Ganiyy Ey zenginlikte dengi olmayan Allah'im...
EL-MUĞNÎ	Dilediğini zengin kılan	Ya Muğnî... Ey dilediğini zengin kılan yüce Allah'im...
EL-MÂNÎ'	Dilediğinin gerçekleşmesini engelleyen	Ya Mânî'... Ey dilediği şeyin gerçekleşmesine engel olan Rabb'im...
ED-DÂRR	Zarar verici şeyleri yaratan	Ya Dârr... Ey zarar verici şeyleri yaratan Rabb'im...
EN-NÂFÎ'	Yararlı şeyleri yaratan	Ya Nâfî'... Ey faydalı şeyleri yaratan yüce Allah'im...
EN-NÛR	Alemlere, dilediği gönlüllere ışık saçan	Ya Nûr... Ey dilediğinin gönlünü nurlandıran Allah'im...
EL-HÂDÎ	Hidayete erdiren	Ya Hâdî... Ey dilediğini hidayete erdiren yüce Allah'im...
EL-BEDÎ'	Örneği ve numunesi olmayan şeyleri yoktan var eden	Ya Bedî'... Ey her şeyi ilk olarak ve yoktan var eden yüce Allah'im...

EL-BÂKÎ	Varlığının sonu olmayan, ebedi	Ya Bâkî... Ey ebedi olan Allah'im...
EL-VÂRİS	Ebedi varlık olarak her şeyin mirasçısı	Ya Vâris... Ey her şeyin kendisine kalacağı yüce Allah'im...
ER-REŞİD	Her işi ve her hükmü doğru olan	Ya Reşid... Ey her işinde hikmet sahibi olan Allah'im...
ES-SABÛR	Çok sabırlı olan	Ya Sabûr... Ey sabrı sonsuz olan yüce Rabb'im...

c) Duada Allah'ın Güzel İsimlerinin Kullanımının Öğretimi: Didaktik Açıklamalar

Yukarıdaki tabloda Allah'ın doksan dokuz güzel ismini, anlamlarını ve duaya başlarken nasıl kullanılabileceğinin birer ikiyeşer örneğini verdik. Burada ise bu kullanımların öğretime nasıl konu yapılabileceği üzerinde duracağız. Ancak, burada bu doksan dokuz güzel ismin teker teker öğretimi üzerinde durmak mümkün değildir. Bunun için, birkaç örnekle yetinmek durumundayız. Öğretmenler ve eğitimciler bu örnekleri çoğaltabilirler ve daha da geliştirebilirler.

Örneklere geçmeden önce bir iki hususu vurgulamakta yarar vardır. Her şeyden önce, Allah'ın güzel isimlerini ve anlamlarını bütünüyle ezberletmek gibi bir amaç güdülmemelidir. Çünkü bu, öğrenci için zor olduğu kadar aynı zamanda kendi başına dua etmeyi öğretme amacına da uygun görünmemektedir. Hele verilen veya verilecek olan dua ifadelerini ezberletmekten kaçınılmalıdır. Yapılması gereken; tabloyu bir ders malzemesi olarak kullanarak, burada verilenlerden hareketle öğrencilerin dua cümleleri üretmelerini sağlamaktır.

Öğretim Çalışması Örneği I

Dilimizde Allah için en çok kullanılan isim, diğer isimleri içerdiği kabul edilen ve İsm-i azam olarak bilinen ALLAH ismidir. Dualarımızda da en çok bu ismi kullanırız. Öğrencilerimizle bu isim üzerinde çalışmamız da mantıklı olacaktır.

Burada amacımız bellidir: Kendi diliyle ve kendi ifadeleriyle istediği konuda Allah'a dua edebilmek. Bu dersi tamamlayan her öğrenciden beklediğimiz davranış budur. Bu amaca ulaşabilmek için ilk yapacağımız iş bir yöntem tespit etmektir. Yön-

tem tespit ederken elbette konumuzu, kendi yeteneklerimizi, zamanı, süreyi, fiziki imkanları ve öğrencilerimizin seviyelerini ve sayılarını göz önünde bulundurmak durumundayız. Mesela bu amaca ulaşmak için sınıfta büyük küme çalışması yapılabilir:

Öncelikle öğrencilere dersin konusu ve amacı açıklanır. Bu açıklamada güdüleyici bir tarz izlemeye özen gösterilir. Arkasından nasıl bir öğrenme süreci yaşanacağı açıklanır. (Güdülemek için soru-cevap gibi değişik yöntemler de izlenebilir.) Öğrenme sürecinde izleyeceğimiz yol şu olabilir: Öğretmen tahtaya başta, ortada ve sonda (aşağıda gösterildiği şekilde) eksik dua cümleleri yazacaktır. Bu cümleleri her öğrencinin defterine yazmasını isteyecektir. Daha sonra öğrencilerden bu eksik dua cümlelerini içlerinden geldiği şekilde tamamlamaları istenecektir. Bu işlem için öğrencilere beş dakika süre verilecektir. Arkasından bir sistem seçilerek öğrencilerden tamamladıkları cümleleri okumaları istenecektir. Birkaç öğrenciye okuttuktan sonra, daha farklı tamamlama yapan öğrencilerden yazdıkları alınacaktır. Bu işlem için de yaklaşık on dakika ayrılacaktır. Öğrencilerin okuması esnasında en beğenilen dua cümleleri tahtadaki örneğe geçirilecektir. Öğrencilerin okuması bittikten sonra tahtaya yazılanlar üzerinde konuşulacaktır. Bu konuşma esnasında öğrencilere dua hakkında daha önceki derslerde verilen teorik bilgiler, duanın neliği, adabı gibi hususlar hatırlatılacaktır. Sonuç olarak, öğrencilere belli ölçüler çerçevesinde herkesin istediği şeyi istediği şekilde Allah'tan isteyebileceği özetlenecektir. Bundan sonra, dersin son beş dakikasında öğrencilerin soruları cevaplandırılacaktır. Arkasından, öğrencilerden evlerinde aynı kalıpları kullanarak dua cümleleri üretmeleri ödev olarak verilecektir.

Tahtaya tamamlanmak üzere yazılabilecek ifadeler:

Allah'ım.....
Allah'ım.....
Allah.....
Allah'ım

Böyle bir çalışma öğrencilerin sadece belli bir konuda dua etmeleri şeklinde sınırlandırılarak da yapılabilir. Yani, yukarıdaki süreç izlenerek, öğrencilerden bu boşlukları belli bir konuda dua ifade edecek şekilde doldurmaları istenebilir.

Öğretim Çalışması Örneği II

Bir ders saatinde Allah'ın güzel isimlerinden birkaçı ile çalışmak için küçük grup çalışması uygulanabilir. Bunun için şöyle bir yol izlenebilir:

Öncelikle sınıftaki öğrenci sayısı ve oturma düzeni göz önüne alınarak kaç kişilik gruplar oluşturulabileceği düşünülür. Mesela otuz kişilik bir sınıfta sıralara üçer kişinin oturabileceği düşünülerek ve iki sıranın birlikte çalışabileceği hesap edilerek beş grup oluşturulabilir. Bu beş grubun her biri için birbirinden anlamca ayrı olan Allah'ın isimlerinden beş güzel isim seçilir. Bütün bunlar öğretmenin günlük ders planı hazırlarken yapacağı işlemlerdir.

Öğretmen, bu beş grubun, kendilerine verilecek beş güzel isimle nasıl bir çalışma yapacaklarını da günlük planı hazırlarken düşünür. Şöyle bir yöntem izlenebilir. Yapılacak olan bir küme çalışmasıdır. Her kümeye Allah'ın güzel isimlerinden biri verilecek, kendilerinden bu ismin anlamına uygun üçer dua cümlesi üretmeleri istenecektir. Üretim işlemi sırasında yukarıdaki tablodan yararlanılabilecektir. Üretilecek olan dua cümleleri; grubun seçeceği başkan tarafından, eğer varsa şeffaf kağıt üzerinden tepegöz kullanılarak sınıfa sunulacaktır. Yoksa, grup temsilcileri ürettikleri dua cümlelerini tahtaya yazacaklardır. Daha sonra bu yazılanlar üzerinde sınıf-grup tartışması açılacak ve en güzel beş dua cümlesi seçilecektir. Bu arada öğretmen dua hakkındaki teorik bilgileri hatırlatarak, varsa yapılan hatalara işaret edecek ve örnekler verecektir.

Böyle bir planla derse gelen öğretmen, önce dersin konusunu ve amacını öğrencilere açıklayacak ve bunu güdüleyici mahiyette yapacaktır. Arkasından izlenecek yolu anlatarak grupları oluşturacak ve seçilen güzel isimleri gruplara dağıtacaktır. Her grup birer başkan seçip, beş dakika içinde üçer dua cümlesi oluşturacaktır. Bundan sonra işlemler yukarıda planlandığı şekilde devam ettirilecektir. Bu çalışmalar sırasında Esmâ'ül-Hüsna ve anlamlarını gösteren tablo öğrencilerin elinde bulunması gerekir. Çalışma bittikten sonra öğretmen yine öğrencilere dua cümleleri üretmeleri için ödev verecektir.

Bu çalışmalarda ve ödevlerde şuna dikkat etmek faydalıdır. Öğrenciye verilecek güzel isimler öğrencilerin kendileri, aileleri veya yakınları için bir şeyler hissedip isteyebilecekleri isimler olmalıdır.

7. Selamlaşmanın Dua Boyutunun Farkettirilmesi

Dua öğretiminde üzerinde çalışılabilecek ve çalışılması gereken önemli bir imkan da selam ve selamlaşma ifadeleridir. Bu önemli bir imkandır. Çünkü, bütün öğrenciler her gün bir çok kez, şu veya bu şekilde, selam alıp vermektedirler. Kısacası, bu ders konusu öğrencinin hayatından bir konu olması itibarıyla öğretime konu edil-

meye çok müsaittir. Üzerinde çalışılması gerekir. Çünkü; öğrenciler, hatta genel olarak halkımız, selam alıp vermeyi alışkanlık haline getirmiştir. Alışkanlık haline getirmenin iyi tarafı olduğu gibi kötü tarafı da vardır. İyi tarafı, yapılması gereken bir davranışın yapılıyor olmasıdır. Kötü tarafı ise; bilinçli olarak yapılması gereken bir davranışın, alışkanlık üzere ve bilinçsizce yapılıyor olmasıdır. Din ve ahlak öğretiminin önemli amaçlarından birinin alışkanlık olarak yapılan davranışları iradi davranışlar haline getirmek olduğu unutulmamalıdır.

Bir davranışı bilinçli hale getirebilmek için öğrenenin o davranış üzerinde düşündürülmesi ve o davranışın niçininin, nasılının farkettilmesi faydalı olacaktır. Burada konumuz dua olduğuna göre, bizim, selamlaşmanın dua boyutunun üzerinde düşünülerek nasılını ve niçinini farkettilme denemesi çalışmasında bulunmamız söz konusu olacaktır.

Selamlaşmanın dua boyutu da bulunmaktadır. Yani birine herhangi bir söz ile selam veren insan, esasında o sözün içeriği doğrultusunda, karşısındaki insana dua ediyordur. Örnek olarak; İyi günler! Selam cümlesi şu açılıma sahiptir: Ben senin iyi bir gün geçirmeni diliyorum. Bu bir dilektir; dini terminoloji ile konuşursak, bu bir duadır. Yani, inanan bir insan "iyi günler" cümlesi ile; ben senin iyi bir gün geçirmeni Allah'tan diliyorum demiş olmaktadır. Ancak, yukarıda belirttiğimiz gibi, alışkanlık üzere verilen böyle bir selam, selamı veren veya alan için bu anlamı çağrıştırmayabilir. İşte bunun için, günlük selamlaşmanın öğretilme konu yapılması ve öğrencilere bu davranışın kazandırılması çalışmalarına yer verilmesi yararlı olacaktır.

Örnek İşleniş

Böyle bir öğrenme süreci için şöyle bir plan ve uygulama yapılabilir:

Öncelikle öğretmen, öğrencilerin sık kullandıkları selamlaşma cümlelerini tespit eder. Bunların açılımları üzerinde düşünür.

İkinci olarak, yöntem seçimini etkileyen faktörleri ve özellikle de sınıfın sayısını ve oturma düzenini, sahip olduğu araç ve gereçleri düşünerek bir yöntem belirler. Seçtiği yöntem ve araç gereçlere göre bir süreç belirler. Mesela böyle bir ders için soru-cevap, küçük grup çalışması ve anlatım yöntemleri birlikte kullanılabilir.

Öğretmen sınıfa gelerek, konusunu ve amacını açıklar. Amaç: Selamlaşma için kullanılan ifadelerin anlamlarını fark etmek ve selamlaşma bilinci kazanmak.

Daha sonra öğretmen tahtaya bir selam cümlesi, mesela, "Selâmün aleyküm" yazar. Sınıfa bu ifadenin anlamı üzerinde bir dakika düşüncelerini söy-

ler. Daha sonra öğrencilerden, hızlı ve serbest bir şekilde düşüncelerini alır. Bu düşüncelerden önemlilerini kaydeder. Daha sonra, kaydettiği öğrenci ifadelerinden hareketle kısa bir anlatımda bulunur. Bu anlatım esnasında selamı bilinçli vermenin önemini vurgular. Selamlaşmayı alışkanlık üzere yaptığımızdan dem vurur. Arkasından, küçük grup çalışmasına geçer. Sınıfı oturma düzeni ve sayısına göre, daha önce planladığı şekilde gruplara ayırır ve birer sözcü seçmelerini sağlar. Daha önce seçtiği selamlaşma ifadelerini bu gruplara dağıtır. Her gruptan, kendilerine verilen selamlaşma ifadesinin anlamı üzerinde üçer dakikada üretimde bulunmalarını ister. İlk önce bitiren tahtaya gelerek selamlaşma ifadesini ve anlamını tahtaya yazar. Tahtaya yazma işlemi tamamlandıktan sonra, öğretmen, her bir ifadenin ve öğrencinin ürettiği açılımın üzerinde açıklamalarda bulunur.

Dersin sonunda öğrencilerin soruları varsa alınır ve kısa bir özet yapılır. Öğrencilere, selamlaşmada kullanılan onar ifade bulmaları ve bunların dua anlamında açılımlarını yapmaları ödev olarak verilir.

SONUÇ

Dua inanan insan için önemli bir ihtiyaç olduğuna göre, dua edebilme bilgi, duygu ve becerisini öğretmek din öğretimi açısından önemli bir problemdir. Özellikle örgün öğretimde dua öğretimi üzerinde uygulamalı çalışmalara ihtiyaç vardır. Yapılacak uygulamalı çalışmalarla ortaya çıkarılacak muhtevalar, ilkeler, yöntemler ve araç gereçler, insanımızın önemli bir dini ihtiyacını karşılamaında değerli hizmet görecektir. Dua konusunda gerekli bilgi, duygu ve becerilere sahip olan insanımız, dini açıdan daha bilinçli, daha tutarlı ve daha duygulu davranabilecek, bu konuda sıkıntılara düşmekten ve kendisini istismar edebilecek yaklaşımlara kaptılmaktan uzak kalabilecektir.